ش□شی ژن، ژیان، ئازادی و مەسەلەی یەکگرتوویی خەڵک.. وەرگێڕانی: کاوە عومەر

دیمانەی خەلیل کەیوان لە بەرنامەی وەڵام لەگەڵ حەمید تەقواییدا

بە پشتبەستن بە چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵ جەدید کۆکراوەتەوە خەلیل کیوان: خەڵک و هێزە جیاوازەکان باس لە یەکڕیزی دەکەن بۆ ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی. یەکگرتوویی مانای چییە؟ ئایا یەکگرتوویی چینە کۆمەڵایەتییە جیاوازەکان لە دڵی شۆڕشێکدا بۆ ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی مومکینە؟ ئەگەر وەڵامەکە بەڵێ بێت پرسیارگەلیێکی تر دێتە ئاراوە. کام بەها و سیاسەت یەکی دەخەن؟ کام سیاسەت و بەها دەبێتە هۆی دابەشبوون؟ چ هێزێک هۆکاری یەکڕیزییە و کام هێز هۆکاری دابەشبوونە؟ و لە کۆتاییدا ڕۆڵی هێزە جیاوازەکان لە یەکڕیزی و هاوپشتی خەڵکدا چی دەبێت؟ ئەم پرسیارانە لەگەڵ حەمید تەقواییدا دەخەینە ڕوو.

حەمید تەقوایی، نزیکەی هەموو ئەو هێزانەی بەشدارن لە شۆڕشدا، بە چەپ و ڕاست و ناوەندەوە، بە کەمکردنەوەی ئیستسنایەکان، باس لە یەکڕیزی ڕیزەکانی خەڵک و شۆڕش دەکەن، بەڵام بە کردەوە بینیمان کە هێزی ڕاست و بە تایبەتی کوتلە توندڕەو و شاخوازەکان، هۆکاری دابەشبوونن. ئێوە یەکێتی ڕیزەکانی خەڵک و شۆڕش چۆن بە مومکین دەزانن؟

حەمید تەقوایی: هەروەک ئاماژەت پێکرد زۆر هێز بە ئاڵای یەکڕیزیەوە هاتنە ناو شۆڕشەوە. دیارە هێزە ڕاستڕەوەکان و پاشایەتیخوازەکان توانیان لەژێر ناوی یەکڕیزیدا هەندێک جوڵە بکەن. هاوپەیمانییەکان دروست بوون، پێکەوە دانیشتن و گوتار و دەکرێ بگوترێ کە پاساوی هەمووان یەکگرتوویی بوو بەرامبەر بە کۆماری ئیسلامی. بەڵام بە کردەوە بینیمان ئەو یەکگرتووییەی کە ئاڵاکەی لەلایەن هێزە ڕاستەکانەوە بەرزکرایەوە، نەگەیشتە هیچ شوێنێک. نەک هەر نەگەیشتە هیچ شوێنێک، بەڵکو ئەمڕۆ بووەتە دابەشبوونێکی توند لە نێوان خۆیاندا. واتە ئێستا هێزە شاخوازەکان لەگەڵ یەکتردا ڕوبەڕوو بوونەتەوە. لە هەڵوێستەکانیاندا، لە سۆشیال میدیا و تەنانەت لە شەقامیشدا، دژی یەکتر دەوەستنەوە، گۆپاڵەکانیان لە دژی ئەو خەڵکە دەسوڕێنەوە کە دژی دەسەڵاتی پاشایەتین، هێرش دەکەنە سەر نەیارەکانی ئەو گێڕانەوەیەی کەئەوانە

لەبارەی شۆڕش و ئایندەی ئێرانەو ، هتد هەیانە ، و زۆر ڕوونە.کە
ئەم بارودۆخەش تەنها هۆکارێکە بۆ دا بەشبوون لە ڕیزەکانی خەڵکدا و بەربەستە لە بەردەم پێشکەوتنی شۆڕشدا. باسەکە تەنها لەسەر دابەشبوون نییە. ئەو شێواز و ئەدای کە هەیانە نەک هەر دوورە لە پرەنسیپی سیاسی بەڵکو دوورە لە پرەنسیپی ئەخلاقی و ئینسانی. ئێمە شاهیدی سەرهـەڵدانی جۆرێـک لە لۆمپنیـزم و ستەمکاری لە نێـو پاشایەتیخوازەکاندا ین. نمایشێک کە بەتەواوی لە بەرژەوەندی کۆماری ئیسلامی و دژی شۆڕش و خەڵکە. بۆیە پێویستە بگوترێ ئیدیعای یەکڕیزی مەرج نییە،ئەبێت کردەوەی هێزەکان بەپێوانە وەربگیرێت. بنەمای مشتومڕەکە ئەوەیە کە بەڕاستی چ جۆرە سیاسەتێک دەتوانێت خەڵک یەکبخات. هەر لە سەرەتاوە دیار بوو ئەو هێزانەی کە دەیانەوێت بە بیانووی شۆڕشی ژن ژیان ئازادیەوە هێرش بکەنە سەر شۆڕشی ۱۳۵۷، بگەڕێنەوە بۆ ڕابردووی٤٥ ساڵ لەمەوبەر و گەڕاندنەوەی دەسەڵاتی پاشایەتی، هیچ پەیوەندی□کیان بە شۆڕشی ، ژن ژیان ئازادیەوە نییە ، چ جای بگات بە یەکگرتوویی خەڵک لەم شۆڕشەدا. شۆڕش بۆ بەهاگەلێک پێکهاتبوو کە هیچ لێکچوونێکیان لەگەڵ سیستەمی فیکری و بەها و عەقیدەی هێزە ڕاستەکاندا نییە. ئەم هێزانە جەخت لەسەر پیرۆزی ئاو و خاک و سنوور و یەکپارچەیی خاک و کوروشی حەخامەنشی و شانازی باوباپیران و ڕابردووی شاهانە و هتد دەکەنەوە. ئەمە سیستەمی بیرکردنەوە و بەهاکانیانە. وە ئەم سیستەمە بەتەواوی پێچەوانەی خواستە ڕەوا و شۆڕشگ□□ی□کانی خەڵکە.

لە لایەکی ترەوە ڕێبازی ڕاستەکان لە بنەڕەتدا دژی شۆڕشە. ئەو شۆڕش بە ئازاوە و توندوتیژی دەزانێت، پێی وایە دەبێت لە ئێراندا لە ڕێگەی ترەوە گۆڕانکاری ڕووبدات، لە سەری خەڵکەوە بە ڕێوشوێنی پشتبەستن ب□ و□□تانی ڕۆژئاوا و هتد. لەم ڕوانگەیەشەوە ئۆپۆزسیۆنی ڕاست بە تەواوی لەدژی ئەو خەڵکە وەستاوە کە هەستاون بۆ ئەوەی بە هێزی شۆڕشی خۆیان بارودۆخەکە بگۆڕن.

هەمـوو ئەم هەلومەرجـانە ئەوە دەردەخـات کە بـانگەشەی ئەوان کە دەمانەوێت خەڵک یەکبخەین تەنها ڕوپۆشێک و نمایشێکی پڕوپاگەندەیی بەتـاڵە. بەهۆی ئەمەوە ئەم نمـایشە بە خێرایـی ڕەنگـی لەدەستدا. ئێستا هەمووان.ئەوانەی بە جۆرێک ئەم وەهمەیان هەبوو و ئومێدیان هەبـوو بۆ نمـونە لە دوای کۆبـوونەوەی جۆرج تـاون، درکیـان بەوە کردووە کە بابەتەکە بێمانایە و بەهیچ جێگایەک ناگات و یەکێتی و ڕیزی خەڵکیش بەم شێوەیە دروست نا بێت.

بەڵام یەکگرتوویی خەڵک لە دەوری چی دەتوانێت پێک بێت؟ بەپێی پێناسە لە دەوری بەها ئینسانیەکان. ئێمە باسی یەکێتی مرۆڤەکان دەکەین و مرۆڤەکان تەنیا دەتوانن لە دەوری بەها سەربەخۆکان لە

میللەت و نەتەوە و ئایین و ڕەگەز و نەژاد و هۆکارەکانی دیکە یەکبگرن کە مرۆڤەکان لە یەکتر جیا دەکەنەوە. وە ئەم بەهایانە بەهای چەپ و ڕادیکاڵن، بەهاکانی حزبێکی وەک حزبی ئێمە، کە سەنتەری سیاسەتەکانی ئینسانیەت و ئازادی و یەکسانی هەموو مرۆڤەکانە. هێزە ڕاستڕەوەکان هیچ پەیوەندییەکیان بەم بەها و سیاسەتە مرۆییانەوە نییە و بەها مرۆییە جیهانداگرەکان هەرگیز بەشێک نەبوون لە سیاسەت و گوتار و پڕوپاگەندەکانیان.

خەلیل کەیوان ئەوە یەکێتی ڕیزەکانی خەڵک لە دەوری ئەو سیاسەتەی کە ڕوونتان کردەتەوە بە گونجاو دەزانیت. بەڵام پرسیار ئەوەیە کە ئێمە چین و توێژی جیاوازمان هەیە لە کۆمەڵگادا کە بەرژەوەندی و داواکاری جیاواز و هەندێکجار دژ بەیەکیان هەیە. لەم دۆخەدا چۆن یەکێتی ڕیزەکانی خەڵک مومکین دەبێت؟

حەمید تەقوایی: کاری ئەم شۆڕشە ڕووخانی کۆماری ئیسلامییە. واتە وەک هەر شۆڕشێکی تر دەسەڵاتی سیاسی کردەتە ئامانج. پێم وایە زۆرینەیەکی زۆری خەڵکی ئێران هاوبەشی ئەم ئامانجەن. بەڵێ کۆمەڵگە چینایەتییە و کۆماری ئیسلامی نوێنەرایەتی چینێکی دیاریکراو دەکات، چینی خاوەن سەرمایە، بەڵام ئەوانەی ئەمڕۆ لە دەسەڵاتدان، واتە ئایەتوڵڵاکان و ماڵی ڕەهبەران و دارودەستە و لایەنگرانیان، کەمینەیەکی بوچوک لە کۆمەڵگا پێکدەهێنن، و باقی خەڵک دەیانەوێت ئەم حکومەتە بڕوخێنن. ئەمە ئەو ئامانجەیە کە جەماوەری خەڵک یەکدەخات. لە ڕوانگەی ئابووریشەوە دەبێت ئەوە لەبەرچاو بگرین کە ئەوانەی قازانجی فەلەکی دەکەن، واتە ئاغازادەکان و مافیا ئابووریەکانیش کەمینەیەکی بچووکن. تەنانەت بەشێک لە خودی چینی سەرمایەداریش بەم هەلومەرجانە ناڕازین. دەیەوێت ئەم حکومەتە بڕوات. کۆماری ئیسلامی حکومەتێک نییە کە یەکگرتوو بێت و تەواوی چینی سەرمایەداری لەگەڵی خۆیدا بێت. لە ئۆپۆزسیۆندا دەبینیت کە هێزە سیاسییەکان لە چەپ و ڕاستەوە چالاکن. بەڵام وەک ڕوونم کردەوە، هێزە ڕاستڕەوەکان نوێنەرایەتی ڕیزەکانی خەڵک ناکەن.

جەماوەری خەڵک وەک هەر شۆڕشێکی تر لە شەقامەکاندا ڕایدەگەیەنن کە هەموومان پێکەوەین. بە بۆچوونی من، هەموو شۆڕشێک، و نەک تەنها شۆڕشی ئێستا، تایبەتمەندییەکی گشتگیری هەیە، واتە زۆرینەی کۆمەڵگا – هەر بەشێک بە هۆکاری خۆی – دژی حکومەتە، و ئەوەی خەڵک یەکدەخات ئیرادە و ئیرادەی ئەوانە بە حکومەت بڕوخێنن. بۆیە تەواو ئەگەری ئەوە هەیە خەڵک دژی حکومەت بێت و لە دەوری ئەو داواکاریانە بێت کە وەدیهاتنیان بە مانای ڕووخاندنی حکومەت بێت، واتە وەک دروشمی ناوەندی شۆڕش ڕایدەگەیەنێت، لە دەوری یەکسانی ژن و پیاو، لە دەوری پاراستن و ڕێزگرتن لە ژیان و دەستبەرکردنی

ژیان، لە دەوری ئازادییە بە مەرجەکان، پێویستە لە دژی تابووە ئایینییەکان وهتد یەکگرتوو بن. دروشمی “ژن ژیان ئازادی خەریکە” هەمان قسە دەکات، هەمان شت ڕادەگەیەنێت. کۆمەڵگاش دروشمی کورد بەلوچ و ئازەری و ئازادی و یەکسانی ددەڵێتەوە! دروشمی هەموومان پێکەوەیین دەدات. لە چەند هەفتەی ڕابردوودا هاشتاگی “ئێمە پێکەوەین” وەک ناڕەزایەتییەک بەرامبەر بە لەسێدارەدانەکان بوو و تا ئێستاش دروشمێکی سەرەکییە. بەم مانایە جەماوەری خەڵک، ئەو هێزەی کە لە بزووتنەوەی داگیرکاریدا پێی دەگوترا “سەدا ٩٩”، دژی لەسەدا یەکە دەسەڵاتدارەکان هاتنە سەر شەقامەکان. نەک هەر لە ئێران، بەڵکو لە هەموو شوێنێکی جیهان، دەبینرێت کە کەمینەیەکی کەم لە هەموو وڵاتاندا دەسەڵات و زۆربەی سەروەت و سامانەکەیان بەدەستەوەیە و ئەم کەمینە بچووکە لە ئێرانیش پێکهاتووە لە ئایەتوڵڵا ملیاردێرەکان و نوخبەی دەسەڵاتدار و ئاغازادەکان و مافیای ئابووری پەیوەست بەوانەوە کە کۆمەڵگە دژی ئەم کەمینەیە.
شۆڕش کاری ئەم جەماوەرە یەکگرتووەی خەڵکە. ڕەنگە بەشێکی کەم لە ٩٩٪ لەسەر شەقام بێت. ڕەنگە هێزی چالاکی شۆڕش لەسەدا چەند زیاتر نەبێت، بەڵام ئەم چەند لەسەدە نوێنەرایەتی هیوا و خواستی لەسەدا ٩٩ دەکات. خواستی هاوبەشی هەموویان گۆڕانێکی بنەڕەتییە لە دۆخی ئێستادا، خواستی خەڵک بریتییە لە ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی و گەیشتن بە کۆمەڵگایەک کە مرۆڤەکان بەڕاستی هەناسە بدەن و بژێوی ژیانیان دابین بکرێت و هیچ کاریگەرییەکی هەژاری ونایەکسانی، دەتوانن ئازاد بن و ژیانێکی مرۆیی بە پێی پێوەرەکانی سەدەی بیست و یەک بژین بە تایبەت لە ئێران ڕزگارتان بێت لە شەڕی ئیسلام و یاسا ئیسلامییەکان. ئەمانە هەموو ئەو تایبەتمەندییە هاوبەشانەن کە خەڵک بەیەکەوە دەهێڵێتەوە و تەنها حزبە چەپ و شۆڕشگێڕەکان دەتوانن نوێنەرایەتی ئەم هاودەنگییە بکەن.
خەلیل کەیوان مەترسی ئەم هێزە ڕاستڕەوانە چییە؟ ئایا ناکرێ خەڵک لە دەوری پیرۆزی نەتەوەیی و نیشتمانی کۆبکەنەوە و دواجار شۆڕش تێکبشکێنن؟
حەمید تەقوایی: لە پێشهاتە مێژووییەکاندا ناتوانرێت پێشبینی شتێک بکرێت کە ١٠٠٪ مومکین بێت یان مەحاڵ بێت. بەڵام ئەو ئەگەرەی کە ئاماژەت پێدا، یەکەم ئەگەرێکی زۆر لاوازە و دووهەم ئەگەر ڕوویدات، مانای ئەوە نییە ئۆپۆزیسیۆنی ڕاستڕەو سەرکەوتووە، بەڵکو بە مانای سەرکەوتنی کۆماری ئیسلامییە. ئەمەش بەو مانایەیە کە کۆماری ئیسلامی لە دەسەڵاتدا دەمێنێتەوە. هەرچەند بەها و تابۆ و پیرۆزییە ڕاستەکان زاڵ بن بەسەر فەزای ناڕەزایەتیدا، حکومەت بەهێزتر دەبێت و لە شوێنی خۆیدا دەمێنێتەوە. حکومەت تەنها ئەکرێت بە خواست و

ئامانج و سیاسەتی قووڵی شۆڕشگێڕانە و ڕادیکاڵە و ئینسانی لاببرێت. هەربۆیە باسەکە لەسەر ئەوەنییە کە دوو ڕەوەند دەتوانێت شۆڕشێک ئاشکرا بکات، یان لە دەوری سیاسەتی ڕاستڕەو یان لە دەوری سیاسەتی چەپ. وەنوسخەی یەکەم شکستی شۆڕشە. سەرکەوتنی شۆڕش تەنیا لە دەوری سیاسەت و ئامانج و ستراتیژی چەپی ئینسانی و ڕادیکاڵە مومکینە. سیاسەتەکانی ئەپۆزیسیۆنی ڕاستڕەو تەنیا دەتوانێت ببێتە هۆی مانەوەی کۆماری ئیسلامی. بەم مانایە ئەم هێزانە لە ڕاستیدا دژ بە شۆڕش و لە بەرژەوەندی ڕژیم کار دەکەن. بە کردەوە وایە. ڕەنگە ئەمە مەبەستی زۆرێک لە شوێنکەوتووانی ئەوان نەبێت، بەڵام مانای کردەیی سیاسەتی ڕاستەکان، بەردەوامیی و سەقامگیریی کۆماری ئیسلامییە. ئاڵای پاشایەتی، ئاڵای ناسیۆنالیزم، ئاڵای ڕەگەزپەرستی و ئاڵای گەڕانەوە بۆ ڕابردوو، تەنیا بە قازانجی کۆماری ئیسلامی کۆتایی پێدێت. لەم ڕوانگەیەوە ئەرکی هێزی شۆڕشگێڕە کە ئەمانە پوچەڵ بکاتەوە. بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا ڕەوتی دۆخەکە ئەوە نیشان دەدات کە ئەگەری شکستی شۆڕش بە هۆی هەژموونی بەها نەتەوەیی-نیشتمانییەکانەوە زۆر لاوازە.

خەلیل کیوان: لە کۆمەڵگادا ڕوانگەیەک هەیە کە ئەگەر هێزە جیاوازەکان یەکبگرن و هاوپەیمانییەک پێکبهێنن، زووتر کاری ئەم دەسەڵاتە تەواو دەبێت و شۆڕش سەردەکەوێ. ڕات چییە لەسەر هاوپەیمانی هێزە جیاوازەکانی ئەپۆزسیۆن؟

حەمید تەقوایی: ئەمڕۆ دوای ئەو پڕۆسەیەی کە لەم دە مانگەدا بەردەوامە، بە هەموو لایەک ڕوونە کە ئەمە دوو جۆر هێزی ئەپۆزسیۆنمان هەیە لە دابەشکارییەکی گشتیدا. جۆرێک کە نامۆیە بە بەها و ئامانج و داخوازییەکانی شۆڕش و ئامانج و سیاسەتی دیکەی هەیە. ئەمڕۆ ڕایدەگەیەنن کە ئێمە لەگەڵتان نین، و بە بەکارهێنانی هاشتاگی “لەگەڵ پاشا دەمێنینەوە” دژ بە دروشمی “هەموومان پێکەوەین”، کە نزیکەی ٢ مانگ لەمەوبەر لە هەڵمەتی دژی لەسێدارەکاندا ئاشکرا کرا. بەو مانایەیە کە تەنانەت بە وشەش ئیدیعای یەکگرتنیان وەلا ناوە. ئەوان لە دەرەوەی وڵات بە ئاشکرا ڕایدەگەیەنن کە هەرکەسێک قبوڵیان نەکات خائینە، بێگانەیە، تەنانەت هێرشی جەستەیی دەکەنە سەر خەڵکیش.

بۆیە کاتێک باس لە هاوپەیمانی یان کۆبوونەوەی هێزەکان دەکەین، ئەمە تەنیا بە هێزە چەپ و شۆڕشگێڕەکان دەتوانێ پەیوەندیدار بێت. ئەو هێزانەی کە بەڕاستی ئاڵای داخوازی ڕاست و ئینسانی خەڵک بەرز دەکەنەوە و دەیانەوێت شۆڕشی ژن ژیان ئازادی سەربکەوێت نەک بە پیاوی نیشتمان، یان وەک ئەمڕۆ دەڵێن “پیاو نیشتمان پەهلەوی”. ئەم دروشمانە کۆنەپەرستانە و دژی بەرژەوەندی خەڵکن.

هەرچەندە هێز□ ش□ش□گ□□کان دەتوانن لە بوارە جیاجیاکانی خەباتدا پێکەوە بوەستن، بەڵام بە بۆچوونی من یەکگرتوویی ستراتیجی لێرەش پەیوەندیدار نییە. لایەنە جیاوازەکان هەرچەندە لایەنگری شۆڕش بن، میتۆدۆلۆژیا و تاکتیک و شێوازی خەباتکردنیان جیاوازە. هەروەها لە پێوەندی لەگەڵ سیستەمی سیاسی لە ئێراندا، دیدگا و بەدیل و بەرنامەی ئەرێنی جیاوازیان خستەڕوو. بۆیە ناکرێت باس لە یەکڕیزی یان تەنانەت هاوپەیمانی سەقامگیر بکرێت، بەڵکو لەیەکتربڕینی کردەیی هێزە چەپ و شۆڕشگێڕەکان و وەک دەڵێن کاری هاوبەش، بۆ نمونە دژی سزای لەسێدارەدان، بۆ ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی، بۆ ئازادکردنی تۆماج کە ئەمڕۆ باسی لێوە دەکرێت، یان بوارە تایبەتەکانی تر، ئەگەری هەیە و شتێکی ئەرێنییە.

خەلیل کەیوان: شتێک کە هەمیشە لە مێشکدایە ئەوەیە کە چۆن زلهێزە جیهانی و ناوچەییەکان چ□نی چ□نی دەتوانن کاریگەرییان هەبێت لەسەر ئاڵوگۆڕەکان و پرسی یەکخستنی ڕیزەکانی خەڵک. لە ٢٠٠ ساڵی ڕابردوودا جیهان شاهیدی دەستێوەردانی زۆر بووە، چ لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی و چ لە بواری بارودۆخی سیاسی ئێراندا. شۆڕش ڕووبەڕووی چ مەترسییەک دەبێتەوە لەوانەوە؟

حەمید تەقوایی: حکومەتەکان نوێنەرایەتی بەرژەوەندی چینی دەسەڵاتداری وڵاتەکەی خۆیان دەکەن و لەسەر بنەمای ئەمە بڕیار دەدەن. ستراتیژەکەیان لەسەر ئەمە دامەزراوە، هەڵوێستە تاکتیکییەکانیشیان لەسەر ئەمە دامەزراوە. بۆیە وەک یاسایەکی گشتی ئەگەر شۆڕشێک لە خوارەوە حکومەت نەخاتە مەترسییەوە، حکومەتەکانی تر پێداگری ناکەن لەسەر گۆڕینی ئەو حکومەتە. ئەوان نایانەوێت دۆخەکە لەیەکتر بترازێت و پەیوەندی و بەرژەوەندییەکانیان لەگەڵ حکومەتەکانی دیکە بکەوێتە مەترسییەوە. بە واتایەکی تر زۆرینەی ڕەهای حکومەتەکان دەیانەوێت دۆخی ئێستا لە وڵاتانی دیکەدا بپارێزن. تاکە فاکتەرێک کە دەتوانێت ئەم هەلومەرجانە بگ□□□□ت، ناڕەزایەتی جەماوەری و شۆڕشگێڕانەیە لە وڵاتێکدا. سەبارەت بە کۆماری ئیسلامی دیتمان کە لە مانگەکانی یەکەمدا شۆڕش لە ڕووی خۆپیشاندان و کۆبوونەوە لە شەقامەکاندا گەیشت□ ل□وتکە، حکوومەتەکان لانیکەم بە قسە و پڕوپاگەندەوە خۆیان لە کۆماری ئیسلامی دوور خستەوە و پشتیوانی خەباتی خەڵکیان کرد. بەڵام ئێستا کە ململانێی شەقام کەم بووەتەوە، حکومەتەکان لە پێوەندی لەگەڵ کۆماری ئیسلامیدا گەڕاونەتەوە سەر سیاسەت و پەیوەندییەکانی پێشوویان. ئەمە یاسایەکی گشتییە. بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە حکومەتەکانی دیکە تا دوا ڕۆژ لەگەڵ کۆماری ئیسلامیدا بمێننەوە. ئەزموونەکان دەریانخستووە کە ئەگەر حکومەتەکان دان بەوەدا بنێن

کە ئەو حکومەتەی لەژێر فشاری شۆڕشدایە چیتر توانای کۆنترۆڵکردنی دۆخەکەی نەماوە و خەڵک دەڕۆن بە ئەوەی لەناوی بەرن، ئەوا هەڵوێستێک دەگرنەبەر کە لە ئایندەی ئەو وڵاتەدا جێگەیەکیان هەبێت. ئەوان لایەنگری شۆڕش دەکەن بە ئامانجی کاریگەری لەسەر پرۆسەکەی و سەپاندنی بەدیلە دڵخوازەکانی خۆیان. بۆیە پێویستە بگوترێ پەیوەندی نێوان حکومەتەکان و کۆماری ئیسلامی کارکردی دەسەڵاتی شۆڕشی خەڵک و هاوسەنگی هێز لە نێوان خەڵک و حکومەتدایە لە ئێراندا. تا کۆماری ئیسلامی ناسەقامگیرتر و لاوازتر بێت و شۆڕش بەهێزتر و خۆڕاگرتر بێت، حکومەتەکان زیاتر خۆیان لە کۆماری ئیسلامی دووردەخەنەوە بۆ بەرژەوەندی خۆیان. بەڵام وەک ئاماژەم پێدا ئەرکی دەوڵەتەکان ئەوەیە کە کاریگەریان لەسەر پێشهاتەکان هەبێت بە ئاراستەی بەرژەوەندییەکانی خۆیاندا. ئەوە پەیوەستە بە هێزەکانی شۆڕشەوە وەک حزبی ئێمە ڕێگە نەدەن حکومەتەکانی تر کاریگەریان لەسەر پرۆسەی شۆڕش و سیستەمی ئایندە هەبێت.
لە بارودۆخی ئێستادا ئێمەش شاهیدی هەمان پرۆسەین. ئەو هێزە ڕاستڕەوانەی کە لە حکومەتەکانی ڕۆژئاوادا بەشدارن، نیگەرانن لە گۆڕانی بنەڕەتی دۆخەکە لەگەڵ دەسەڵاتی شۆڕش. ڕژێم گۆڕینی خوازراویان جۆرێکە لە دەستاودەست کردنی دەسەڵات لە سەرەوە لەگەڵ کەمترین گۆڕانکاری لە سیستەمی حوکمڕانیدا. بەڵام تەنانەت لەم ئاستەشدا هەڵەن. بەبێ گوشاری شۆڕش، هیچ ڕژێم گۆڕینێک لە ئارادا نیە. دەوڵەتەکانی ڕۆژئاوا نە دەتوانن و نە دەیانەوێت ببنە هۆکاری گۆڕینی ڕژێم لە ئێراندا. هەڵوێستەکانیان بەرامبەر بە حکومەت لە ئێراندا لەژێر کاریگەری هێزی شۆڕشی خەڵکدایە. ڕووخانی کۆماری ئیسلامی تەنیا بە دەسەڵاتی شۆڕشی خەڵک مومکین دەبێت و ئەمەش فاکتەری دیاریکەری پەیوەندی نێوان حکومەتەکانی دیکە و کۆماری ئیسلامییە. لەگەڵ لوتکەی شۆڕشدا تەنانەت دەکرێت حکومەتەکان بە پشتبەستن بە جەماوەری خەڵک و هێزە چەپ و ڕادیکاڵەکانی وڵاتانی ڕۆژئاوا ناچار بکرێن بایکۆتی کۆماری ئیسلامی بکەن. ڕوونە کە ئەمە پێش هەموو شتێک پەیوەستە بە دەسەڵاتی شۆڕش لە خودی ئێراندا. لە هەر حاڵەتێکدا فاکتەری سەرەکی و دیاریکەر دەسەڵاتی شەقامە و ئەرکی لایەنە چەپ و شۆڕشگێڕەکانی وەک حزبی ئێمەیە کە دەسەڵاتی شۆڕش وەک فاکتەری گۆشەگیرکردنی کۆماری ئیسلامی لە ئاستی جیهانیدا کەڵک وەربگرن.
خەلیل کیوان: کاتێک سەیری بارودۆخی ئێران دەکەین، دەبینین کۆمەڵگا تەسلیم نەبووە. کۆماری ئیسلامی توانای کۆنترۆڵکردنی دۆخەکەی نییە. هەموویان ئەم پرسیارەیان هەیە: گەشەسەندنی داهاتوو کەی ڕوودەدات و چۆن دەبێت؟ هەڵسەنگاندنی ئێوە بۆ دۆخی ئێستا چییە

و لە ئاسۆی گۆڕانکارییە سیاسییەکانەوە چی دەبینن؟

حەمید تەقوایی: دیارە لە بارودۆخی ئێستادا خۆپیشاندان و گردبوونەوەکان هێوربوونەتەوە، چ لە خودی ئێران و چ لە دەرەوەی وڵات. بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە هەموو شۆڕشەکە پاشەکشەی کردووە یان ڕاگیراوە. بەو مانایە نییە کە خەڵک ترسێنراوە یان کۆماری ئیسلامی سەقامگیر بووە و هتد. ئەمە هیچ کام لەمانە نابینین، ناڕەزایەتی بە شێوەی جۆراوجۆر بەردەوامە. لە شێوەی بانگەواز بۆ ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی یادی لەدایک بوونی ئەو کەسانەی لە شۆڕشدا گیانیان بەختکردووە، بە ڕۆژانی دیاریکراو وەک ساڵیادی شۆڕش، ناڕەزایەتی مەدەنی وەک بێ حیجابی، کە ڕۆژ بە ڕۆژ بەربڵاوتر دەبێتەوە و ڕوونە کە حکومەت شکستی هێناوە دژی، هەڵمەتە جۆراوجۆرەکانی وەک هەڵمەتی ئازادکردنی تۆماج، کۆبوونەوەی ناڕەزایەتی خانەنشینان.و هەروەها مانگرتن و ناڕەزایەتی کرێکاران و مامۆستایان کە تا ئێستاش بەردەوامن و جگە لە هەموو ئەمانە، زیادبوونی هێرشی فراوانی خەڵک لە فەزای ئەلیکترۆنیدا. بابەتێک کە بە دانپێدانانی خۆیان، دەمارەکانی خامنەیی و حکومەتەکەی وردکردووە.

هەموو ئەمانە ئەوە دەردەخەن کە شۆڕش زیندووە. ئەوەی گۆڕاوە و ناگەڕێتەوە پەیوەندی و هاوسەنگی هێزە لە نێوان خەڵک و حکومەتدا. بە بڕوای زۆرینەی خەڵکی ئێران، کۆماری ئیسلامی دەبێ بڕوات. ئەم حکومەتە ئیتر ئیعتبارێکی نەماوە و بەتەواوی ڕیسوا بووە. دوای ئەم کوشتار و دڕندەیانەی کە لەم دە مانگەدا لە حکومەتەوە بینیومانە، ئیعتباری سیاسی و ئەخلاقی بۆ کۆماری ئیسلامی لە ئێران و لەسەر ئاستی جیهانی نەماوە. حکومەت لەبەردەم تووڕەیی و ڕق و کینەی زۆرینەی ڕەهای خەڵکدایە و هەر هەنگاوێک دەنێت ڕق و تووڕەیی گشتی دەباتە سەر. لە چاوی خەڵکدا ڕژیم مردووە و تەنیا بە زەبری هێز لاشەی خۆی پاراستووە. خاڵی لەلوتکەی شۆڕش هێشتا لە پێشەدایە و دەسەڵاتداران خۆیان هەمان نیگەرانیان هەیە. هیچ بەرپرسێکی حکومی بانگەشەی ئەوەی نەکردووە کە شۆڕش، یان وەک دەڵێن ئاژاوەگێڕی، کۆتایی هاتووە و هەموو شتێکمان بەدەستەوەیە. بەپێچەوانەوە هەمووان باس لە بەردەوامی ئەم دۆخە و سەرهەڵدانەوەی شۆڕش دەکەن.

ئەوە گومانی تێدا نییە کە کۆمەڵگا ناگەڕێتەوە بە هەلومەرجی پێش شۆڕش و هاوسەنگی هێز بە هەمیشە لە بەرژەوەندی خەڵک و بە زیانی حکومەت گۆڕاوە. ڕاستە فۆڕمی سەرەکی هێرشی هەر شۆڕشێک مانگرتن و خۆپیشاندان و کۆبوونەوەی سەر شەقامە و بەم مانایەش شۆڕش هێور بووەتەوە، بەڵام هەموو شۆڕشێک هەوراز و نشێوی هەیە و هەموو شتێک نیشان دەدات کە شۆڕش سەرهەڵدەداتەوە. نابێت گومانمان لەم بابەتە

ه□ بێت.

تۆ دەپرسی بە چ شێوەیەک، ؟ ئەمە چیتر بە تەواوی پێشبینی ناکرێت. دەتوانێت لە شێوەی مانگرتندا دەرکەوێتەوە. دەشێ لە شێوەی گردبوونەوەی سەر شەقامەکان بێت، بۆ نمونە لە ساڵیادی شۆڕشدا، دەکرێت لە شێوەی ناڕەزایەتی ژنان، بڵاوبوونەوەی بێ حیجابی لە پاڵ سەما و هەڵپەڕکێی سەر شەقامەکان بێت. یان مەراسیمی یادکردنەوە وبەرزڕاگرتنی یادی گیان بەختکردوان کە ئێستا مەراسیمی لەدایک بوونیش دەگرێتەوە. هەموو ئەمانە شێوازی مومکینن، بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا گومانی تێدا نییە کە کۆمەڵگا تەسلیمی نەبووە و هێور نەبوو□ تەوە و بەردەوامە لە تەحەدای دەسەڵات لە ئاست و بوارە جیاوازەکاندا. پێم وایە ئەو پڕۆسەیەی کە بە گیان بەختکردنی ژینا ئەمینی دەستی پێکرد تا ڕووخانی یەکجارەکی کۆماری ئیسلامی بەردەوام دەبێت. هەوراز و نشێوی هەیە، بەڵام ناوەستێت.

5ی تەمموزی ٢٠٢٣، ١٤ی تیری ١٤٠٢